

Maitovalhaan joiku

Maitovalhaan joiku –näyttelyssä pääsemä kattomhaan mailmaa maitovalhaan vinkkelistä. Vuosituhanssiitten aikana on valkoset valhaat kohanheet kveeniitä ja merisaamelaissii, jotka kuljethiin Jäämeren rannoila. Net oon kans kuulheet pomoriitten lauluu Vienanmerelä. Kaikki, jotka oon asunheet saarela – aina viikingistä nykyaijan turisthiin saakka – oon pääsHEET näkemhään valhaita. Vienanmeren rantapahtoin kuvat eli pahtapiirustukset muistelhaan kulttuurista, mikä oon jo kokonhansa häviny. Vanhaasheen aikaan saatto maitovalas olla joilekki ihmisille tärkkee totemiellään samhaan lajhiin ko karhuu tahi hirvi oon tärkkee pyytääjille. Vienan Karjalan vanhoissa muisteluksissa muistelhaan valhaitten laulusta. Piian valas oliki aikaanhaan kans **Lemminkäisen** voimaellään. Mutta mitä met oikhein tiämä näistä merten asujista? Oonko niilä semmosta kulttuuri, mitä net saatethaan siirttää etheenpäin omile lapsile ja minkälainen oon niitten oma kieli?

Meren ääni

Meri ei ole äänetön ja merta oon kans kuuneltu jo tuhanssii vuossii. ”Delfiineillä oon oma kieli, mutta net ei ole niin sepät käyttämhään konsonanttiita, kirjotti **Aristoteles** vuona 323 ennen aijanlaskun alkkuu. Läntisessä eli vestasessa mailmassa nämät Aristotelheen sanat kuiten unheetethiin, kunnes toisen mailmansoan aikana käytetyt kuunteluvehkheet, joila veen alla kuunelthiin viholissii, paljastethiin taasen tämän rikkhaan äänimailman.

Australian alkuperäiskansat oon jo sukupolviin aijan osanheet kommunisteerata delfiinitten kans. Kommunisteeramisessa het käytethään puutikkui, joita het hangathan yhtheen. Puutikuista lähtee ääni, mikä oon samanlaista ko delfiinin ääni. Meribiologi ja luontokuvvaaja **Jacques Cousteau** oon keräny tiettoo siitä, kunka Mauretanian rannikon alkuperäiskansa pyysi kallaa yhessä delfiinitten kans.

Venäläiset tutkijat sanothaan, ette maitovalhaila oon oma kieli, millä het kommunisteerathan. Jo pieninä poikasina net osathan ommaa ’poikasten kieltä’. Se näyttää siltä, ette maitovalas ’merkkää’ oman puhheen. Se laittaa puhheeseen oman signatuurin, mikä oon jokhaisella eri. Ja toisila merialoila elävät maitovalhaat käytethään puolesthaan ommaa kieltä. Voiskos silloin sannoot, ette valhailaki oon oma kulttuuri?

Kuvat muistelhaan ihmisen ja valhaan yhtheyvestä

Vienanmeren rantapahtoin kuvat eli pirokset oon kuusi tahi jopa seittemen tuhatta vuotta vanhaat, ja niissä oon ainaki sata kuvvaa maitovalhaista. Tämän näyttelyn pääkuvana oon tällainen pahtapiirustus. Tässä piirustuksessa maitovalas uipi veen pinnala ja kommunisteeraa ihmisen kans, joka oon ottanu osin elläimen haamun. Maitovalashan pittää ääntä kans silloin ko se oon veen pinnala. Niinpä ihmishaamun suussa oleva pitkä ’plankku’ saattais hyvinki olla kieli? Skandinavian ja Vestapohjais-Venäjän pahtapiirustukset muistelhaan ajasta ennen saamelaissii. Finmarkusta, Vareneginvuonon rannalta, oon löyetty mesolittisen kiviaijan asumapaikkoin ja kulttuurin jälkkii suunile yheksän tuhanen vuoen takkaa. Sekä merisaamelaisten ja kveeniin esivanhiimet pyyethiin kans aikoinhaan kallaa vuonossa, mutta tämä joukko hävis hiljemin. Viimisen tuhanen vuoen aikana alko Varenegin kalanpyytöpaikoile tulla uutta väkkee, ko Novgorod laajeni kohi Vienanmerree.

Heitä kuttuthiin Pomoriksi, mikä meinaa rannikon asukasta. Kirjaliset dokumentit on vasta 500 viimisen vuoen ajalta.

Ihmisen ja maitovalhaan yhteyks on monela laila mielenkiintonen. Miksiköhän nämät 'pyhät ihmiset' **Savvati, Herman ja Zosima** päätethiin rakentaat Solovetskin klosterin saarheen, mikä on keskelä Vienanmerta? Miksi het rakenethiin ensimmäisen asumapaikan suunile kilometterin päähän Solovetskin Maitovalasniemestä, missä valhaat on synnyttänheet ja lissäintynheet aina jääkauen lopusta alkkain. Mikä se mahto olla se 'valkonen hevonen', joka – klosterin syntymuisteluksen mukhaan – kisko klosterin peruskiven merijään yli?

Näyttely antaa sekä toelisen ja kuvittheellisen kuvan ihmisten ja valhaitten kohtaamisista. **Adam Bremeniläinen**, Hampurin piispasakin (norj. erkebispedømmet) kronikööri kirjottaa vuona 1075 AD, kunka nk. 'pakanat' käythiin pohjaisen meren rannala ja het "kommuniseerathiin suuriin merielläimiitten kans", eli latinaksi "murmure verborum grandia cete maris". Adam Bremeniläinen oli vissiin kuulu muistelusi merisaamelaisista, jotka kesälä pruukathiin kokkointuut kalanpyythöön. Muisteluksissa kerrothiin, ette merisaamelaiset joiuthiin valhaita.

Improvisašuuui valhaan kans

Näyttelyssä muistelhaan, kunka ihminen ja maitovalas saatethaan kommuniseerata nykyaijan tekniikan avula – niin ko esimerkiksi musiseerata yhdessä. Musikillisen improvisašuuuin avula saattaa klarinetin pellaaja opastuut valhaitten äänimailmhaan. Maitovalas 'näkkee' äänen avula, mitä veen alla tapattuu. Se saattaa äänelä tuntteet 40 mikromeetterin kokosen reijjän, mikä on teräsplaatassa viien meetterin päässä (ihmisen hyksi on suunile 100 mikromeetterii). Lisäksi se voi jopa kahen sajan meetterin päähään nähjä, ette oonko sielä herkulinen santikka vain kelvoton tupakkipakka. Ihmiselle tämä saattaa olla vaikkee ymmärttää.

Niinpä sitä alkkaki hunteeramhaan, ette saattaako maitovalas lähättää toisile valhaile niitä kuvvii, mitä se 'näkkee'? Entäpä saatethaanko nämät muistikuvat kehittyyt ajatukseksi?

Teksti: Outi ja Rauno Lauhakangas